

СТАНОВИЩЕ

**за дисертационния труд на Лазар Желязков Щирков на тема:
„Държавната институция Президиум на Народното събрание (1947 –
1971)“, представен за присъждане на образователната и научна степен
„Доктор“**

Представеният за защита дисертационен труд на Лазар Щирков е структуриран в увод, три глави, заключение, библиография, 24 приложения и декларация за оригиналност на работата с общ обем 331 страници. Основният текст от тях съставлява 292 страници. Както богатата библиография, така и разнообразния характер на приложенията, придават допълнителна прегледност и тежест на работата. Още в началото на настоящото становище бих искал да заявя, че познавам работата на докторанта още като студент в магистърската програма по Нова и най-нова българска история. Познавам и първоначалния вариант на труда от предварителното му обсъждане в Катедрата по История на България при Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“. Представеният тук за защита дисертационен труд представлява негова сериозно подобрена и рационализирана версия. Всичко това недвусмислено свидетелства за бързото и възходящо развитие на колегата Щирков като специалист и учен. С неговата работа в полето на историята на държавните институции се запълва важна и значима празнина, имаща отношение към изясняването на корелацията между реалните и фасадни властови механизми на функциониране на тоталитарната държава.

Както в повечето подобни трудове, в увода се прави преглед на предисторията на институцията държавен глава през Третата българска държава и на съществуващата научна библиография по темата. Отделно място е посветено на кратко описание на изворовата база на изследването, съсредоточена най-вече върху фондовете на Народното събрание и Министерския съвет, ЦК на БКП, лични фондове на ключови фигури в историята на институцията и в политическия живот на страната през разглеждания период. Както от извороведския преглед, така и от основното съдържание на текста става ясно, че градиво за труда е и цялата публикувана

и непубликувана законодателна база на режима. Само по себе си това рязко увеличава обема на проучвателната работа и представлява сериозно научно предизвикателство. Трябва да се отбележи, че авторът е успял да се справи с юридическата литература и терминология, интегрирал я е добре в тъканта на текста, и по този начин е постигнал известна интердисциплинност на изследването.

Изложението следва ясна вътрешна логика, отразена и в неговата триделна структура, разглеждаща последователно конституционната и устройствена основа на институцията, дейността ѝ в условията на двойния режим на нормативност, очертан от политическия контекст, и наказая - взаимодействието ѝ с останалите държавни органи. В началото авторът се спира на конституционните проекти, лансирани от различните политически и обществени субекти в периода 1946 – 1947 г., предлаганите от тях институти на държавния глава и на спецификите във вижданията им за неговите правомощия. Впоследствие е проследено налагането на свършено различен проект за конституционно устройство, взаимстващ статута на институцията в Съветския съюз и Югославия. Всичко това е поставено в контекста на премахването на последните остатъци от парламентарната демокрация в страната и на налагането на открита комунистическа диктатура. Важно място е отделено на вътрешното устройство и властовите йерархии в рамките на самата институция и в частност на ролята на председателя на Президиума на Народното събрание. Втората глава разглежда последователно самото функциониране на Президиума в параметрите, указани му в конституцията от 1947 г. – подготовката и издаването на укази, правото на опрощаване на дългове към държавата, правото на помилване, именуването на обекти с национално значение, учредяването на ордени и почетни звания и награждаването с тях и т. н. В тази част от труда най-ясно се откроява двойния регистър на функциониране на институцията – нормативно-легитимиращ и същевременно бутафорно-фасаден, маскиращ истинските йерархии и властови структури на тоталитарната държава. Тази логика ясно се вижда и от третата глава, разглеждаща взаимодействието на Президиума с другите държавни органи – Министерския съвет и отделните министерства, съдебната и местната власт. Като особено удачен финал на изложението намирам очертаната в края трансформация на институцията Президиум на

Народното събрание в Държавен съвет, съгласно новата конституционна рамка от 1971 г. Макар между двата органа да съществува почти пълна приемственост, на базата на сравнението, авторът е открил по-големите правомощия на втория. В заключение са направени някои основни изводи, свързани със сложната роля на тази институция в контекста на цялостното политическо развитие на страната през разглеждания период.

Както към всеки подобен труд, естествено е да бъдат отправени и някои бележки и препоръки. На първо място добре би било в увода да се направи по-критичен преглед на изследванията. Да не бъде просто изброяване на автори и заглавия, а да се съпоставят тезите им и да бъде изтъкната някаква собствена гледна точка. В изложението е хубаво да се задълбочи анализа на иначе обилния емпиричен материал и да се даде още контекст в рамките на цялостното функциониране на системата. Особено необходимо е да бъде коментиран процесът на постепенна геронтизация на институцията, протичащ паралелно със склерозирането на цялата властова пирамида. Тези и някои други забележки имат препоръчителен характер при евентуално публикуване на работата и по никакъв начин не разколебават изцяло положителното ми отношение към представения за защита дисертационен труд. С настоящото становище изразявам категорично позитивната си оценка за него.

София, 12 август 2011 г.

Член на научното жури:

/доц. д-р Михаил Груев/